

Författare: Priscilla Solano
Filosofie doktor i sociologi, Lunds universitet

Integration i Sverige

Detta kapitel tar upp beläggen kring integration och utforskar några ytterligare frågor, i synnerhet relaterade till Sverige. Det behandlar även några av konsekvenserna av hur politik och samhälle i Sverige och utomlands framställer och försöker integrera migranter och flyktingar och hantera diskriminering. Det avslutas med en diskussion kring de sätt på vilka skolor och lärare kan fungera som viktiga plattformar för att bygga ett samhälle som främjar jämlikhet som social praxis och bekämpar diskriminering.

Sverige har ofta lagts fram som Europas enastående exempel på ett land med en officiell mångkulturell politik (Borevi 2013, Castles et al. 2014). År 1996 tillsattes en svensk integrationsminister med ansvar för frågor som rör integration, diskriminering och mänskliga rättigheter på nationell nivå. År 2014 avskaffades posten och integrationspolitiken blev en del av politiken kring sysselsättning, utbildning och välfärd (europeiska webbplatsen om integration 2014). Trots detta brottas Sverige sedan tidigare med problem som rör bostadssegregation, diskriminering och integration av invandrare och flyktingar på arbetsmarknaden och i samhället i stort (Andersson 1998, Andersson 2006, Andersson et al. 2010, Borevi 2013, Åslund och Nordström Skans 2010, Nordin 2013, Bråmås 2008, Eastmond 2011, Bevelander 2004, Bevelander 1999, Lundborg 2013, Lindbom 2010, Malmberg et al. 2013 med flera). Ankomsten av en betydande mängd flyktingar under 2015 gör även att debatten kring integration fortsätter att utvecklas.

Integration, mångkultur och assimilering

Den breda definitionen av integration är: ”den process genom vilken invandrare blir accepterade i samhället, både som individer och som grupper” (Migration Policy Institute 2003). De närmare detaljerna i den här definitionen varierar mellan olika länder. I det svenska fallet infördes begreppet integration inom politik och politiska riktlinjer under 1970-talet, som en del av debatten kring mångkultur (Borevi 2013, Andersson 1998, Castles et al. 2014). På 1990-talet lovordades Sverige, jämte Kanada och Australien, som ett framgångsrikt exempel på integration av invandrare (Castles och Miller 1993). Mer nyligen har Wiesbrock (2011) hävdade att integrationspolitiken i Sverige har varit effektiv.

I efterdyningarna efter 9/11 blev säkerheten en prioriterad fråga och vissa europeiska länder, som Storbritannien och Nederländerna, började dra sig tillbaka från de politiska målen inom mångkultur. Man fortsatte emellertid att framställa Sverige som ett land som inte berördes av denna fortlöpande ”kris för mångkulturalismen” och som ett tydligt exempel på ”positiv” invandringsbaserad mångkulturalism i Europa (Borevi 2013: 140). Inom Sverige har debatten dock varit mer kritisk och definitionen av integration är fortsatt omstridd. Därför kommer vi att överväga en mer omfattande tolkning av integration, som även innefattar den dominerande gruppens roll i migranternas och flyktingarnas delaktighet och som hänvisar till en dialog mellan båda parter.

Vad är social integration?

Social integration betraktas allmänt som möjligheten för alla medlemmar i ett samhälle att föra en öppen dialog, så att fredliga sociala relationer kan åstadkommas. Social integration kan även definieras som ett kännetecken för sociala nätverk, dagliga sociala interaktioner ”ansikte mot ansikte” och valfrihet (Andersson 2007). Kort sagt: För att social integration ska äga rum krävs att människor träffas med möjlighet att föra en öppen dialog. Dessutom är det önskvärt att träffas på lika villkor för att uppnå fredliga sociala relationer och valfrihetens roll måste beaktas bland alla grupper.

Som vi nämnde ovan har svensk integrationspolitik definierats i linje med mångkulturell politik.

Vad är mångkultur?

I det svenska sammanhanget har mångkultur generellt tolkats som att den avser (i) befolkningens etniska sammansättning och (ii) politiska ideologier och strategier (Borevi 2013). Låt oss komma ihåg att det här inte är någon särskilt tydlig förklaring av vad mångkultur betyder, utan anger hur den generellt har tolkats i Sverige.

Kritiken mot mångkultur i Sverige omfattar följande:

- 1- Den första invändningen gäller befolkningens etniska sammansättning som något problematiskt.
- 2- Den andra har att göra med politiska ideologier och strategier som har använts för att hantera etnisk mångfald (ibid.).

Anmärkningar för reflektion: Mångkulturpolitik har varit inriktad främst mot invandrare, inte värdsamhället. Med andra ord pågår en envägsdialog kring integration, uppifrån och ned, som fastställs av staten. På vilka sätt kan eller bör värdsamhällen bidra till mångkultur?

Vad är mångkulturpolitik? Castles et al. (2014: 19) definierar den som beviljandet av kulturella och politiska rättigheter till invandrare och flyktingar. Mångkulturell politik har generellt två aspekter:

- 1- Statligt stöd till särskilda etniska institutioner, skolor, förskolor, äldreboenden och liknande.
- 2- Tillåtande av undantag från allmänna lagar och förordningar för medlemmar i religiösa och/eller kulturella minoriteter.

Dessa två typer av politik är kopplade till två begrepp inom mångkultur som delar in rättigheter i *positiva* och *negativa* rättigheter.

Vad är positiva rättigheter? Det här betyder att minoriteter i samhället får stöd av staten genom finansiering.

Vad är negativa rättigheter? Det här betyder att minoritetsmedlemmar i samhället beviljas undantag i lagen genom statligt ingripande.

Till exempel: Minoriteter beviljas positiva rättigheter när de får statliga medel till minoritetsskolor och de beviljas negativa rättigheter när undantag görs i lagar och förordningar, t.ex. för rituellt slakt (halal och kosher).

Hur har Sverige följt en mångkulturell modell över tiden?

Sverige har historiskt sett genomfört en mångkulturpolitik definierad av positiva rättigheter och varit emot att tillåta undantag från lagen av kulturella och religiösa skäl.

Även om Sverige har använts som ett av de mest framträdande exemplen på positiv integration av invandrare sedan 1990-talet, motsäger forskningsstudier om mångkulturell politik antaganden om att landet har följt en mångkulturell modell över tiden. De poängvärden som

tilldelades i Multicultural Policy Index för 1980-talet visade att Sverige bara tillämpade tre av åtta rekommenderade politiska riktlinjer. År 2000 ökade det här till fem och år 2010 tillämpade det sju av de åtta. Enligt detta index var det först 2010 som det kan ha blivit lämpligt att beskriva landet som ett med ett mångkulturellt förhållningssätt gentemot migranter och flyktingar (se Borevi 2013 och MPI 2017).

Som vi kommer att diskutera nedan har mångkulturspolitik emellertid fått en mängd kritik, särskilt på grund av de strategier och ideologier som använts för att hantera kulturella och etniska minoriteter. Dessutom är framgångsrik (social) integration ett mål som ännu inte har uppfyllts.

Huvudsakliga typer av mångkulturell politik över tiden

Sverige har med tiden infört två typer av mångkulturell politik:

- 1- Grupp-specifika politiska riktlinjer inriktade på etniska grupper för att kompensera för deras minoritetsstatus. Dessa har att göra med positiva och negativa rättigheter (se ovan).
- 2- Allmänna politiska riktlinjer som syftar till att få offentliga institutioner att i större utsträckning inkludera etnisk mångfald.

Ämnen för reflektion:

- I Sverige har det historiskt sett inte funnits något stöd för negativa rättigheter.
- Målsättningen att stödja invandrare inom *social integration* kom inte förrän 1997 och två decennier senare visar ansträngningarna i detta hänseende fortfarande inga framgångsrika resultat.
- Segregation och låg grad av integration på arbetsmarknaden bidrar till att skapa endast begränsade utrymmen för social integration. Det här är emellertid inte det enda skälet till att integrationsstrategierna misslyckas.

Assimilering

Vad har saknats i debatten så här långt? Ur det ovanstående kan vi utläsa att mångkulturpolitiken huvudsakligen har varit inriktad mot invandrare och flyktingar, medan lite har gjorts för att ta itu med bofasta svenskars roll. Mångkulturell politik har strävat mer efter systemintegration, dvs. att bevilja rättigheter till invandrare för att ge dem lika villkor, åtkomst till arbetsmarknaden och möjlighet att utöva politiskt inflytande, än efter social integration (Andersson 2007). Från första början utformades dessutom den mångkulturella politiken med *assimilering* (ibid.) som något självklart.

Assimilering innebär en situation där invandrare eller deras barn blir lika sitt värdsamhälle. Forskare hävdar att det här begreppet främst har dominerat i amerikanska debatter och härrör från behovet av att skapa kulturella likheter under 1800- och 1900-talen. I Europa har debatten istället kretsat kring begreppet integration, snarare än assimilering (Scheider och Crul 2010:1144). Ur det ovanstående kan vi ändå utläsa att debatten kring integration i Sverige i slutändan är en debatt som rör assimilering.

Så sent som 2017 skrev *The Economist* (2017) en artikel med rubriken ”Sweden is trying to turn people Swedish” (Sverige försöker göra människor svenska). Det här är en indirekt

påminnelse, på ett sötskylligt sätt, om orsakerna till att invandrare och flyktingar är segregerade och inte kan hitta jobb: Just därför att de inte är infödda svenskar, enligt artikeln. Mångkulturell politik har syftat till att ge invandrare samma rättigheter som svenskar, men har inte tagit itu med värdsamhällets roll eller dess interaktion med invandrare och flyktingar som ett inneboende krav för integration. Dessutom finns det fortfarande en negativ inställning till beviljandet av negativa rättigheter (se ovan).

Utmaningar för integration

Nedan ger vi en översikt över de två huvudutmaningar som uppstår kontinuerligt när det gäller integration av invandrare och flyktingar: segregation och integration på arbetsmarknaden. Längre fram kommer vi att ge en översikt över andra huvudutmaningar, som är mindre, men lika viktiga att tänka på: rasism och diskriminering.

Segregation

Fortlöpande segregation har identifierats som en huvudsaklig bov i dramat vid misslyckad integration. Utanför Sverige ses landet som ett med framstegsvänlig bostadspolitik, bostäder av god kvalitet och välplanerade städer samt en inte särskilt ifrågasatt välfärdsstat (Andersson 2007). Inom Sverige har det pågått en debatt om segregation, och särskilt etnisk segregation har blivit en mycket politiserad fråga (Andersson 1998, Andersson 2007, Malmberg et al. 2013, Åslund och Nordström Skams 2010 med flera).

Några viktiga punkter att beakta historiskt sett:

- 1- Miljonprogrammet betraktades först som en framgång, men blev väldigt snabbt ett exempel på hur misslyckad etnisk integration kan leda till segregation.
- 2- Statsledd planering återskapade segregation.
- 3- Från början kretsade segregationsfrågor främst kring klassdimensionen, men under 1980-talet särskildes den sociala klassegregationen med en etnisk komponent. Den blev då en politisk fråga och mer brådskande (Andersson 2007).
- 4- År 1995 levde 1 av 8 första generationens invandrare i bostadsområden som främst befolkades av människor med utländsk bakgrund. Bara 1 av 70 personer som var födda i Sverige bodde i dessa kvarter (Andersson 1998).
- 5- ”Hela-Sverige-strategin för flyktingmottagning” spridde ut flyktingarna över hela landet, men flyktingarna koncentrerades till stadsförorterna kring Malmö, Stockholm och Göteborg, där vissa kvarter hade 90–100 % invånare med invandrarbakgrund.
- 6- Invandrare har även drabbats av bostadsdiskriminering (Andersson 2007: 416).

Etnisk segregation kvarstår som en viktig fråga att arbeta med (Åslund och Nordström 2010, Andersson et al. 2010, Bråmås 2008, Malmberg et al. 2013 med flera). Men varför har rumslig integration egentligen betydelse?

Socialisering och ort

Till de viktigaste potentiella effekterna av segregation hör socialiseringsprocessen och, i det här fallet, social integration. Den första kontakten med socialiseringsprocessen är familjen och den andra är vår lokala omgivning. I vardagen formas världssyn, attityder och karriärförväntningar av sociala erfarenheter i den lokala miljön. I den här sekundära socialiseringen kan de institutioner som vi kommer i kontakt med ha stort inflytande. Till dem hör skolan.

När de kommer till en ny miljö måste invandrare ofta ompröva sina antaganden och lära på nytt, vilket även krävs av värdsamhället och orten själva, för att social integration ska äga rum. Vergunst (2008) påpekar att social integration på orten påverkas av en social kamp, där invandrarna försöker utöva sin makt att medverka (sin vilja) och värdsamhället/-orten har makten att acceptera och även utesluta. Vi måste komma ihåg att det är dessa maktkamper som kan hämma social integration och att lokalbefolkningens roll är precis lika viktig som invandrararnas.

Uppfattningar av orten

Migranternas socialiseringsprocess har inte bara att göra med vilka sociala nätverk som finns tillgängliga på orten, utan även med hur orten i sig uppfattas av samhället i stort och hur den återges i media. Kvarter med hög täthet av etniska minoriteter kallas ofta för getton, *banlieues* och, på svenska, *förorter*. Det här är områden som inte bara kan vara drabbade av fattigdom, arbetslöshet och liknande, utan dessutom vanligtvis framställs i media som våldsamma och problematiska (t.ex. Rosengård och Rinkeby), vilket i sin tur leder till stigmatisering. Andra effekter på social integration är ökad polisbevakning, som i sin tur blir rasifierad/etnifierad och ökar fientligheten från de som den riktas mot.

Integration på arbetsmarknaden

Den andra stora utmaningen är ekonomisk integration. Nedan följer en kort kronologi över integrationen av invandrare, flyktingar och utlandsfödda medborgare på arbetsmarknaden:

Efterkrigstiden: Invandrare klarade sig mycket bra på arbetsmarknaden. Under den här perioden beräknade ekonomer att utländska medborgare deltog 20 % mer än infödda svenskar på arbetsmarknaden (Ekberg och Gustavsson 1995)

1950- och 1960-talen: Decennium efter decennium började invandrare bli mindre integrerade på arbetsmarknaden. Det här blev en viktig angelägenhet, särskilt då invandrarbefolkningen började öka kraftigt. Ändå var arbetslösheten låg vid den här tidpunkten. En orsak som ges är att de flesta invandrare kom från nordiska länder (Bevelander 2004).

1970- och 1980-talen: Under den här tiden var arbetslösheten låg i Sverige, jämfört med andra OECD-länder. Från 1977 började arbetslöshetssiffror rapporteras separat efter nationalitet. Vid den här tidpunkten rapporterades att arbetslösheten var dubbelt så hög för utlandsfödda medborgare och invånare jämfört med svenska medborgare. 1980-talet kännetecknades också av flyktinginvandring från skiftande länder och kulturer, t.ex. från Asien, Afrika och Sydosteuropa (Bevelander 2004).

Från 1990-talet: Under 1990-talets första hälft ansatte arbetslösheten båda grupperna, men från 1993–1995 registrerades att arbetslösheten var tre gånger högre bland utlandsfödda medborgare än bland svenskar (Bevelander 2004). Vid mitten av 1990-talet pressade en ekonomisk boom ned arbetslöshetssiffrorna till 1–2 %, men den förblev hög bland flyktingar och invandrare. I Malmö, Herrgården, upplevde 75–95 % av de som var födda utomlands arbetslöshet (Andersson 2007).

2017: Med 16 % har Sverige en av OECD-ländernas högsta arbetslöshetsnivåer bland utlandsfödda män och kvinnor (OECD 2017).

Anmärkningar för reflektion

- Från 1970-talet och fram till 1990-talet visade statistiken på en gradvis minskning av sysselsättningsgraderna bland migranter som utgjordes av utlandsfödda män och kvinnor (Bevelander 2004).
- Det råder oenighet kring varför vi under lång tid har sett en dramatisk minskning av migranternas delaktighet på arbetsmarknaden.
- Forskningen har alltmer betonat den roll som spelas av efterfrågan och diskriminering i rekryteringsprocessen.

Den senare punkten leder vidare till antagandet att för att integrationen ska lyckas i det dagliga livet måste vi ta värdsamhällets roll på större allvar och vara medvetna om de utmaningar som rasism och diskriminering utgör för integrationen i Sverige. Med tanke på att rasism och diskriminering vanligtvis inte har tillskrivits någon betydelse i den svenska debatten, men har börjat dra åt sig uppmärksamhet som en viktig fråga för integration, är det viktigt att vi reflekterar kring vad som menas med båda och hur de samspelar med varandra.

Rasism och diskriminering

Under 1990-talet var ”invandrarfrågan” en av de mest omdebatterade i Sverige. Debatten kretsade kring fattigdom i städerna, social marginalisering och utestängning (Andersson 2017). Men trots de slående beläggen för växande etnisk hierarki/rasierarki på arbets- och bostadsmarknaden, har det varit tabu att tala om diskriminering och rasism. Diskrimineringsombudsmannen inrättades först 2009 och än idag betraktas särskilt rasism som icke-existerande av samhället i stort.

Vad är rasism? Historiskt sett är vår vanligaste tolkning av rasism sammankopplad med uppkomsten av rasierarkier. Sådana hierarkier används för att rättfärdiga diskriminering, fördomar och trängsynthet gentemot någon från en annan ras, baserat på uppfattningen att ens egen ras är överlägsen. Men rasism är inte lätt att definiera eller identifiera och användningen av stela definitioner som den här för att skilja mellan rasister och icke-rasister är en av huvudorsakerna till att framstegen mot att förstå rasism går långsamt (Rattansi 2007:2).

Här lägger vi fram tre argument att reflektera kring när man diskuterar rasism:

- 1- Ras är en social konstruktion som historiskt sett har använts som ett kraftfullt redskap för koloniala administrativa åtgärder och dominans, för att legitimera våld och till och med rättfärdiga dödande av andra människor. Till exempel:
  - a- Raskategorier togs fram av kolonistörer för ändamål inom förvaltning och dominans. De användes för att avhumanisera inhemska folk och rättfärdiga tortyr, exploatering, dödande och kristnande av dem. Dessa kategorier kunde aldrig införas på lämpligt sätt i Central- och Sydamerika (Quijano 2000).
  - b- Rwandier delade en gemensam kultur och regering, men belgiska och tyska kolonistörer åtog sig att skapa rasklassifikationer och dela in rwandierna för att kontrollera dem. De delade in Rwandas folk i hutuer, tutsier och twa. Det här gav upphov till ett groteskt kapitel i historien, med folkmordet på över 2 miljoner människor.

- c- Under 1800-talet var ”överlägsna” vita av ”saxisk” härkomst, vilket inte inkluderade t.ex. irländare, italienare och östeuropeiska judar. Med tiden har vissa av de här grupperna fått tillgång till ”vithet”, medan andra inte har det (se t.ex. Brodtkin 1998).
- 2- Dagens rasism rör även kultur och etnicitet. Kultur och/eller etnicitet har dessutom regelbundet använts för att urskilja en grupp som bättre än den andra eller för att rättfärdiga orättvis behandling.
  - 3- Det finns fortfarande ingen lag som i tillräcklig utsträckning bestraffar rasism. Och det finns fortfarande inget samhälle som är fritt från rasism.

Även om rasismen sägs ha övervunnits i Sverige, fortsätter debatter om rasism att växa fram, med sällsynta men direkta röster. År 2014, till exempel, gav Mohtadi och Tadi ut en antologi bestående av viktiga texter inom det här området, som hjälper oss att förstå, fördjupa våra kunskaper och reflektera kring rasism i Sverige idag: Från det ökade stödet för partiet Sverigedemokraterna till rasstereotyper i det svenska samhället till *antiziganismen*. Boken avslutas med en text av Diakité som klargör att *fientligheten* baserad på hudfärg aldrig kommer att vara *främlingsfientlighet*, utan är och förblir rasism (2014, 292):

”Så fientligheten mot mig på grund av min hudfärg kan egentligen aldrig bli främlingsfientlighet, det är och förblir rasism”. (Diakité 2014:292)

Antalet rapporterade hatbrott rörande xenofobi och antisemitism ökade avsevärt under perioden 1997–2003 (Bunar 2007). Bortsett från strukturella förändringar, dvs. lagstiftning, nya order till polisen och sociala program i fattigdomsdrabbade invandrargrupper, har inte mycket gjorts för att förstå och skapa medvetenhet med inriktning särskilt på de grupper och samhällen som gärningsmännen bakom de här brotten kommer ifrån.

Med tanke på förnekandet av rasismens existens i det svenska samhället och vår brist på förståelse av vad rasism faktiskt innebär, framstår det som användbart att ge en översikt över hur rasism fungerar.

Hur fungerar rasism?

Rasism fungerar genom kultur och är ett uttryck för strukturell konflikt. Strukturella konflikter är normalt inbyggda i vår sociala väv genom maktstrukturer. Personer utgör en del av en maktstruktur. Men makt kan inte bara användas för att fortplanta rasism – den kan även användas för att bekämpa den! Därför är det mer användbart att titta på praxis än på individens psyke (Essed 1991).

Anmärkningar för reflektion: Dominanta gruppmedlemmar har en tendens att förneka rasism. Därför är det viktigt att fundera på hur situationer definieras, men ännu mer på *vem* som definierar situationer.

Reflektera till exempel kring följande:

- Vad händer när en person med ett utländskt namn söker ett jobb, jämfört med en person med ett svensk klingande namn?

- Vad händer när en person med utländskt utseende stoppas av polisen, jämfört med en svensk med mer stereotypiskt utseende?
- Vad händer när en person med utländskt utseende/namn försöker hyra eller köpa ett hus eller en lägenhet, jämfört med en svensk med mer stereotypiskt utseende/namn?
- Vad händer när invandrare döms, jämfört med infödda/bofasta svenskar?
- Vad händer när infödda svenskar definierar invandrares problem?

Vardagsrasism utgörs av praxis som kan vara generaliserad. Vardagsrasism genomsyrar välbekanta sedvänjor och är därför socialiserad i våra attityder och beteenden. Slutligen är den kumulativ. Om man tittar på ”vardagsrasism”, dvs. praxis i vardagen, blir det lättare att gå utöver fokus på rasism som en individuell fråga om huruvida jag är rasist eller inte! (Essed 1991:3). Vi måste vara medvetna om att även om vi hävdar att vi inte är rasistiska är det möjligt att vi främjar rasism i våra dagliga rutiner och uppfattningar.

Diskriminering

Rättsligt innebär diskriminering att någon behandlas annorlunda baserat på vissa egenskaper. Diskrimineringsombudsmannen är den statliga enhet som ansvarar för att motverka diskriminering i Sverige och i synnerhet diskriminering på arbetsplatsen, inom högre utbildning och i skolor. Men diskriminering fungerar på sätt som ibland inte går att greppa och inte är olagliga. Därför arbetar även det civila samhället organisationer med att bistå de som kan vara utsatta för diskriminering.

Skolor är viktiga platser för att motverka diskriminering i samhället!
Engagera dig!

Vilken har utbildningssystemets roll varit inom integration i Sverige?

I Sverige ses utbildningssystemet i allmänhet som:

- 1- en rättighet för alla medborgare,
- 2- en kanal för att åstadkomma ett modernt, antitotalitärt samhälle.

Vad måste göras för att öka integrationen genom utbildningssystemet?

På strukturell nivå:

Sverige har försökt införa mångkulturell politik som har lagt fokus på positiva rättigheter, dvs. stöd till minoritetsskolor och, senare, stöd till modersmålsundervisning. Statligt stöd till minoritetsskolor startade 1963 med en riksdagsmotion som begärde att en judisk skola skulle beviljas statlig finansiering.

År 1975 infördes modersmålsundervisning för att förhindra halvspråkighet. Den här politiken har även betraktats som *förmyndaraktig*, dvs. den kom uppifrån. Myndigheterna ansvarade för att informera om och motivera modersmålsundervisning (Bunar 2010).

Centralt för integrationsdebatten angående utbildningssystemet:

Har varit valfrihet. Mer specifikt är huvudsakliga problem, debatter och frågor kopplade till (Bunar 2010):

- skolval och segregation,
- Skolval och effektivitet.

Om vi tar hänsyn till dessa två frågor som rör skolval, har nyligen genomförd forskning visat belägg för att det i Sverige finns en betydande kompetensskillnad mellan infödda och andra generationens invandrare (Nordin 2013). Nordin har visat att ursprunget för skolkamrater med invandrarbakgrund eller som är andra generationens invandrare har haft negativ påverkan på deras svenska betyg, ett problem som har kopplats till segregation. Trots komplexiteten i att acceptera dessa antaganden, är det viktigt att värdera kamratpåverkans betydelse för svenska betyg. När vi reflekterar kring skolval och segregation finns det även preliminära resultat angående de betydande effekter som friskolor har haft på bostadssegregationen (Lindbom 2010).

Anmärkningar för reflektion: Grundutbildning var en del av den politiska debatten kring socialt ursprung (klass) och kön och hur dessa har påverkat utbildningsval (Lindblad och Lundahl). Idag lider invandrare, flyktingar och utlandsfödda medborgare av liknande problem som de som en gång var kopplade till segregation efter social klasstillhörighet.

Skolvalsdebatten är en lång och detaljrik debatt som ligger utanför ämnet för detta kapitel. Därför uppmanas ni att själva inhämta mer information om den mångkulturella politikens roll i just era skolor och samhällen.

Vilken är lärarnas roll i integration?

Ni är nyckelaktörer när det gäller att sätta integration i rörelse. Ni har makten att främja dialog på lika villkor. Klassrummet är en idealisk plats för alla elever att lära sig av varandra, med er medling, i en trygg omgivning.

Som vi har noterat genom hela detta kapitel, har den sociala integrationen halkat efter i Sverige. Klassrummet är en viktig plats för att sätta igång socialiseringsprocessen mellan och för invandrare, flyktingar, utlandsfödda, andra generationens invandrare och infödda medborgare. Som vi noterade tidigare, är skolan en mycket viktig aspekt av barns socialisering. Det är här barnen lär sig vilka normer och beteenden som uppfattas som acceptabla i samhället. Därför är det av avgörande betydelse vad som lärs ut och hur lärarna bemöter eleverna och socialiserar eleverna inom gruppen. Dessutom är det faktiskt i klassrummet som alla barn för första gången kan uppleva, utöva och lära sig både integration och utestängning.

Det är ytterst viktigt att det finns lagar och förordningar jämte regler och praxis för att främja jämlikhet och motverka diskriminering i klassrummet. Än viktigare är dock att vi behöver lärare för att omsätta dem i praktiken. Utöver politik och lagstiftning, måste vi fundera på och diskutera hur skolor och samspel i klassrummet kan stärka tillgången till sociala nätverk, socialisera migranter och svenskar som jämlikar i samhället och motverka diskriminering. Du har makten att bygga ett jämlikare och rättvisare samhälle!

Slutkommentarer och rekommendationer

Som vi har lärt oss i detta kapitel, är integrationen i Sverige långt ifrån framgångsrik, trots viktiga åtgärder som har vidtagits genom mångkulturell politik. Varför då? Mångkulturell politik har varit föremål för en het debatt och fått mycket kritik genom åren, på goda grunder. Exempelvis måste vi tänka på att främjandet av jämlikhet går utöver att bevilja rättigheter om värdsamhället skapar hinder för deras förverkligande. Det är väldigt svårt att få tillgång till rätten till arbete om inga jobb ges till invandrare. Det är svårt att motverka bostadssegregation om hyresvärdarna stänger invandrare ute osv. Den mångkulturella politikens ”envägsdialog”

för att definiera och arbeta med invandrarers och flyktingars behov uppifrån och ned har i allmänhet uteslutit rollen som spelas av det svenska samhället i stort.

I slutänden är mångkulturell politik problematisk till sitt själva väsen eftersom det finns en brist på förståelse och överenskommen definition av vad som menas med mångkultur i sig. Därför är det viktigt att fortsätta begrunda den här punkten och kräva förtydliganden när vi ser det här ordet inom politiken och när det förekommer i våra dagliga liv. Börja med att försöka klargöra var du menar när du använder ordet, ifrågasätta dess innebörd när du ser det i politik som genomförts i din skola och få dina elever att engagera sig i debatten.

Med tanke på att så mycket uppmärksamhet har riktats mot invandrare och flyktingar, är det viktigt att du från början funderar på vilken roll det svenska samhället i stort spelar i integrationsprocessen.

Var kan man börja?

- **Sammanhang:** Det finns ingen enstaka formel som är den rätta. Från början kan du fundera på *sammanhanget* i din skola, samhället där din skola ligger, den allmänna debatten i nyheter och liknande. På så sätt kommer man fram till olika vägar för hur varje lärare kan bidra till integration. Det som fungerar för en lärare fungerar kanske inte för en annan. Medvetenhet om sammanhang är följaktligen en bra utgångspunkt för verklighetsförankring.
- **Privilegium:** Reflektera kring *privilegium*. Reflektera kring din bakgrund och dina privilegier. Reflektera kring infödda svenska elevers privilegier. Reflektera kring det "vita" privilegiet. Genom att ta hänsyn till privilegium kan du lättare jämna ut terrängen för alla. Det kommer framför allt att hjälpa dig förhindra vardagsrasism.
- Var medveten och informera eleverna om viktiga fakta och myter om migrationsdebatten. Till exempel:
  - 1- Myt: Migrationen ökar och accelererar. Det har funnits en kontinuitet i olika tidsperioder. Det har funnits andra perioder med massmigration, t.ex. mellan 1800-talet och mitten av 1900-talet.
  - 2- Faktum: Större delen av världen migrerar inte.
  - 3- Myt: Invandrare är en kostnad för samhället.
  - 4- Myt: Invandrare är ett hot mot vår kultur. Kultur är aldrig statisk. Kulturell mångfald ger upphov till ny musik, litteratur och mat och nya sätt att umgås. Det viktigaste av allt är att respektera andra kulturer och religioner främjar fred och sätter stopp för våld!
  - 5- Myt: Utveckling kommer att stoppa migration. Forskningsrönen visar, om något, att mer utveckling leder till mer migration.
  - 6- Myt: Migranter är ett hot mot säkerheten. Det finns inga belägg som stödjer påståendet att migration skulle ge upphov till ett undantagstillstånd.
  - 7- Faktum: Det finns en nordlig skevhet från de mottagande staternas sida, då de har framställt migration som ett problem som ska lösas. Men migration behöver inte nödvändigtvis hanteras som ett problem, som historien har visat.
  - 8- Fortsätt att inhämta information till dig själv och dina elever om myter kring migration!

- Ge stöd till elever som utsätts för rasism och diskriminering och de som diskriminerar andra.
  - 1- Om strukturell rasism äger rum i er skola ska ni kontakta Diskrimineringsombudsmannen eller civilsamhället i ert område och skaffa information om vilka åtgärder som ska vidtas för att få slut på problemet.
  - 2- När en elev utsätts för rasism och/eller diskriminering av andra elever kan lärarna ha hjälp av att tillämpa de råd de har fått om att arbeta med mobbning för att hjälpa eleverna till trygghet. För att det ska ske kan du informera eleverna om att de ska berätta för någon som:
    - a- lyssnar,
    - b- tar sig tid,
    - c- kan hjälpa,
    - d- hjälper eleven att känna sig trygg (Davies, Leeds University).
- Ge stöd till elever som mobbar andra på grund av deras hudfärg och förstå deras situation. Medvetenhet och en öppen dialog är nödvändiga för att bryta hatiskt beteende.
- Fortsätt att reflektera kring din roll, i synnerhet värdsamhällets roll, som motvikt i debatten. Du har en roll i att arbeta med hur migranter och flyktingar uppfattas, bemöts i praxis och behandlas av det svenska samhället i din dagliga verksamhet och i klassrummet.
- Tänk på att du skulle kunna främja rasism genom att lägga fokus enbart på invandrarnas roll. Försök att även fokusera på värdsamhällets uppfattningar och dagliga praxis.
- Fortsätt att löpande avsätta utrymme och tid för att diskutera rasism och diskriminering i klassrummet och i din skola. Problem försvinner aldrig när vi sopar dem under mattan.

Ha ett öppet sinne och ge utrymme för självkritik och reflektion!

Referenser

- Andersson, R. (1998), "Socio-spatial Dynamics: Ethnic Divisions of Mobility and Housing in post-Palme Sweden", *Urban Studies*, Vol. 35 No. 3, pp. 397–428.
- Andersson, R. (2006), "Breaking Segregation?—Rhetorical Construct or Effective Policy? The Case of the Metropolitan Development Initiative in Sweden", *Urban Studies*, Vol. 43 No. 4, pp. 787–799.
- Andersson, R. (2007), "Ethnic Residential Segregation and Integration Processes in Sweden", in Schönwälder, K. (Ed.), *Residential Segregation and the Integration of Immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden*, Social Science Research Center Berlin (WZB), pp. 61–90.
- Andersson, R., Dhalmann, H., Holmqvist, E., Kauppinen, T.M., Magnusson Turner, L., Skifter Andersen, H., Søholt, S., et al. (2010), *Immigration, Housing and Segregation in the Nordic Welfare States*, University of Helsinki, available at: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:395203> (accessed 17 September 2017).
- Andersson, R., Magnusson Turner, L. and Holmqvist, E. (2010), *Contextualising Ethnic Residential Segregation in Sweden: Welfare, Housing and Migration-Related Policies*, Helsingfors universitet, available at: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:472568> (accessed 17 September 2017).
- ÅSLUND, O. and SKANS, O.N. (2010), "WILL I SEE YOU AT WORK? ETHNIC WORKPLACE SEGREGATION IN SWEDEN, 1985-2002", *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 63 No. 3, pp. 471–493.
- Bevelander, P. (1999), "The employment integration of immigrants in Sweden", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 25 No. 3, pp. 445–468.
- Borevi, K. (2013), "Understanding Swedish Multiculturalism", in Kivisto, P. and Wahlbeck, O. (Eds.), *Debating Multiculturalism in the Nordic Welfare States*, Palgrave Macmillan, pp. 140–169.
- BråmÅ, Å. (2008), "Dynamics of ethnic residential segregation in Göteborg, Sweden, 1995–2000", *Population, Space and Place*, Vol. 14 No. 2, pp. 101–117.
- Brodkin, K. (1998), *How Jews Became White Folks and What That Says about Race in America*, Rutgers University Press.
- Bunar, N. (2007), "Hate Crimes Against Immigrants in Sweden and Community Responses", *American Behavioral Scientist*, Vol. 51 No. 2, pp. 166–181.

Bunar, N. (2010), “Choosing for quality or inequality: current perspectives on the implementation of school choice policy in Sweden”, *Journal of Education Policy*, Vol. 25 No. 1, pp. 1–18.

Castles, S., Haas, H. de and Miller, M.J. (2013), *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, Fifth., Palgrave Macmillan, UK.

Charlemagne. (2017), “Sweden is trying to turn people Swedish”, *The Economist*, 18 May, available at: <https://www.economist.com/news/europe/21722167-worlds-greatest-welcomers-refugees-must-work-out-how-assimilate-them-sweden-trying> (accessed 17 September 2017).

Eastmond, M. (2011), “Egalitarian Ambitions, Constructions of Difference: The Paradoxes of Refugee Integration in Sweden”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 37 No. 2, pp. 277–295.

Ekberg, J. and Gustafsson, B. (1995), *Invandrare På Arbetsmarknaden*, HÄFTAD, Svenska, available at: <http://www.bokus.com/bok/9789171506108/invandrare-pa-arbetsmarknaden/> (accessed 17 September 2017).

Holmgren, I. (2014), “Sweden: New administration abolishes the post for Minister of Integration”, *European Web Site on Integration*, 20 November, available at: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/sweden-new-administration-abolishes-the-post-for-minister-of-integration> (accessed 17 September 2017).

Lindbom, A. (2010), “School Choice in Sweden: Effects on Student Performance, School Costs, and Segregation”, *Scandinavian Journal of Educational Research*, Vol. 54 No. 6, pp. 615–630.

Lundborg, P. (2013), “Refugees’ Employment Integration in Sweden: Cultural Distance and Labor Market Performance”, *Review of International Economics*, Vol. 21 No. 2, pp. 219–232.

Malmberg, B., Andersson, E. and Östh, J. (2013), “Segregation and Urban Unrest in Sweden”, *Urban Geography*, Vol. 34 No. 7, pp. 1031–1046.

Mavi, D. (2014), “Slutord: Jag är ingen främling”, in Mohtadi, L. (Ed.), *Rasismen i Sverige - Nyckeltexter 2010-2014*, Stockholm, Sweden, available at:

<https://www.storytel.se/books/27283-Rasismen-i-Sverige-nyckeltexter-2010-2014> (accessed 17 September 2017).

“Multiculturalism Policy Index”. (2012), *Queen’s University*, available at: [/mcp/home](http://mcp/home) (accessed 17 September 2017).

Nordin, M. (2013), “Immigrant School Segregation in Sweden”, *Population Research and Policy Review*, Vol. 32 No. 3, pp. 415–435.

O’Dougherty, M. (2006), “Public Relations, Private Security: Managing Youth and Race at the Mall of America”, *Environment and Planning D: Society and Space*, Vol. 24 No. 1, pp. 131–154.

OECD. (2017), “Foreign-born unemployment”, *OECD Data*, available at: <http://data.oecd.org/migration/foreign-born-unemployment.htm> (accessed 17 September 2017).

Penninx, R. (2003), “Integration: The Role of Communities, Institutions, and the State”, *Migration Policy Institute*, 1 October, available at: <http://www.migrationpolicy.org/article/integration-role-communities-institutions-and-state> (accessed 17 September 2017).

Quijano, A. (2000), “Coloniaty of Power, Eurocentrism, and Latin America”, *Nepantla: Views from the South*, Vol. 1 No. 3, pp. 533–580.

Rattansi, A. (2007), *Racism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford, New York.

Schneider, J. and Crul, M. (2010), “New insights into assimilation and integration theory: Introduction to the special issue”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 33 No. 7, pp. 1143–1148.

Sollund, R. (2007), “Canteen Banter or Racism: is there a Relationship between Oslo Police’s Use of Derogatory Terms and their Attitudes and Conduct towards Ethnic Minorities?”, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol. 8 No. 1, pp. 77–96.

Vergunst, D.P. (2008), “Social Integration: Re-Socialisation and Symbolic Boundaries in Dutch Rural Neighbourhoods”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 34 No. 6, pp. 917–934.

Wiesbrock, A. (2011), “The Integration of Immigrants in Sweden: a Model for the European Union?”, *International Migration*, Vol. 49 No. 4, pp. 48–66.